De Verenigde Staten Van Europa

Pamflet voor een transparante, slagvaardige en toekomstgerichte Europese Unie

Boris Dittrich
Sophie in 't Veld
Lousewies van der Laan

Inhoud

3 Voorwoord
4 Inleiding
5 Doel en grenzen van de Europese Unie
6 Toetreding van Turkije
6 Noord-Afrika niet
8 Terreinen van Europese Samenwerking
10 Een sociaal en solidair Europa
11 Een sterke markt, een gezonde economie, welvaart voor de mensen
12 Europa: open voor mensen
13 Veilig in Europa
14 Zorg voor de omgeving
15 Een Europees energiebeleid voor de toekomst
15 Europa in de wereld
16 Renationaliseren van het Europees landbouwbeleid
17 Op weg naar Europees Burgerschap
23 Financiën van de Unie
24 Een democratisch Europa; de volgende stappen
24 Een slagvaardig en democratisch Europa in dienst van mensen zélf

Door:
Boris Dittrich, *Fractievoorzitter D66 Tweede Kamer*
Sophie in ’t Veld, *Fractievoorzitter D66 Europees Parlement*
Lousewies van der Laan, *Woordvoerder Europa D66 Tweede-Kamerfractie*

Uitgave:
D66 Tweede-Kamerfractie, december 2005

Voorwoord

D66 kijkt altijd vooruit, en D66 gaat tegen de stroom in als dat nodig is. En dat geldt zeker voor de toekomst van de Europese samenwerking.

We moeten niet proberen de wereld buiten de deur te houden. We hebben internationale samenwerking nodig om verdeeldheid te bestrijden en om problemen op te lossen die te groot zijn voor één land. Nederland heeft, als ondernemend handelsland, altijd geprofiteerd van zijn internationale oriëntatie.

Duurzame vrede in Europa is verankerd in de economische en politieke samenwerking die we vormgeven in de Europese Unie. Onze welvaart is Europees. Ons welzijn is Europees. En onze veiligheid moet Europees zijn. Europa helpt ons grensoverschrijdende problemen aan te pakken. Denk bijvoorbeeld aan milieuvervuiling, terrorisme, migratie en criminaliteit. De Europese integratie heeft Nederland altijd grote voordelen geboden. Globalisering is geen modieuze term, maar een echte ontwikkeling. Nederland moet zijn blik naar buiten richten. En dat kunnen we niet alleen.

De urgentie van verandering en van hechte Europese samenwerking is groot. Ook omdat nieuwe economische grootmachten, zoals China, India en Brazilië, de concurrentie met ons opzoeken. En vanwege de internationale veiligheid, want in de komende decennia zal de strijd om fossiele brandstoffen en de toegang tot andere natuurlijke voorzieningen alleen maar toenemen in de wereld. We moeten in Europa gezamenlijk optrekken om onze eigen rol te kunnen blijven spelen op het wereldtoneel, en om ons eigen geluid krachtig te laten doorklinken. We willen de voordelen genieten van een grote Unie, omdat economische, sociale, milieu- en veiligheidsvraagstukken niet stoppen bij onze landsgrenzen en omdat we alleen in gezamenlijkheid de strijd aan kunnen gaan met de problemen in de wereld om ons heen: armoede, achterstelling, onrechtvaardigheid en schending van mensenrechten.

D66 is altijd een pro-Europese partij geweest, en zal dat ook altijd blijven. Onze keuze voor verdere Europese integratie is niet onomstreden, in deze tijd. De wind waait de andere kant op en veel partijen kiezen op basis van kiezersonderzoek voor een voorzichtige houding ten opzichte van Europa. D66 doet dat niet en daar zijn wij trots op. Wij willen op weg naar een Verenigde Staten van Europa. Want Europa is niet een deel van het probleem, maar een deel van de oplossing. En daarom moet Europa, in alle opzichten, een deel worden van Nederland.

Boris Dittrich
Sophie in ’t Veld
Lousewies van der Laan

Inleiding

In de late jaren vijftig was de samenwerking tussen Europese naties het antwoord op de vraagstukken van die tijd: het voor altijd voorkomen van oorlog, wederopbouw en economische welvaart, en het zeker stellen van de voedselvoorziening. Europa is op al deze terreinen een doorslaand succes gebleken. Zozeer zelfs, dat de samenwerking naar steeds meer terreinen werd uitgebreid. Europa is inmiddels een lichtend voorbeeld voor veel landen om ons heen. Landen en regeringen zijn bereid zich grote inspanningen te getroosten om bij de EU-club te horen. Acht Oost-Europese landen hebben in minder dan een decennium de omslag gemaakt van een communistische dictatuur met een planeconomie, naar een democratie met een open markteconomie. Het vinden van aansluiting bij de Europese samenwerking had daar veel, zo niet alles mee te maken. Het perspectief van EU-lidmaatschap is en blijft daarmee een belangrijk instrument voor het bereiken van "regime change" en stabiliteit in de landen om de EU heen.

De kwaliteit van het bestaan is nergens beter dan in Europa. Europa paart een hoog welvaartsniveau aan solidariteit, de hoogste normen van democratie en vrijheid, zorg voor het milieu, voor de gemeenschap en voor de wereld om ons heen. Aan het begin van de 21e eeuw staat Europa voor grote nieuwe uitdagingen: globalisering, milieuvervuiling, energietekorten, volksgezondheid, vergrijzing, migratiestromen, de opkomst van nieuwe economische supermachten, terrorisme en georganiseerde misdaad: stuk voor stuk zaken die om een Europees antwoord vragen. Die vraagstukken doen zich nú voor, en vragen nú om een antwoord. We kunnen Europa niet stil zetten, terwijl de wereld verder draait. Als we de kwaliteit van ons bestaan willen bewaren en versterken, hebben we een sterk Europa nodig. Maar uitgerekend op het moment dat we Europa hard nodig hebben, is een vertrouwenscrisis ontstaan. In Nederland speelt een aantal politieke partijen in op gevoelens van onzekerheid, of wakkeren ze zelfs aan vanuit opportunistische electorale overwegingen. Dat is kortzichtig en slecht voor Nederland.

Wat Nederland nodig heeft is een visie op de toekomst van Europa, met durf, frisse ideeën en inspirerend leiderschap, waarmee Nederland weer een voortrekkersrol kan vervullen in Europa. Het wordt tijd voor de waarheid over Europa, voor leiders die de moed hebben om in een klimaat van argwaan en onzekerheid een heldere en constructieve kijk op de toekomst van Europa te geven. Onze toekomst ligt in Europa. Een sterke Unie biedt de beste mogelijkheden voor een hoge kwaliteit van ons bestaan. We moeten dus de blik naar buiten richten, in plaats van weg te kruipen achter de dijken.

Doel en grenzen van de Unie

Volgens het EU-verdrag kan elk Europees land het lidmaatschap van de Europese Unie aanvragen. Maar wat is "Europees"? Zijn de criteria geografisch? Cultureel? Historisch? Religieus? Hoort Rusland erbij of Armenië? Er is geen eenduidige definitie, maar het is nodig duidelijkheid te schaffen - zowel naar de eigen Europese inwoners, als naar de buurlanden - welke landen in aanmerking kunnen komen voor lidmaatschap, en welke niet.

Aan de vraag waar de uiteindelijke grenzen van de Europese Unie liggen, gaat wat D66 betreft een fundamentele vraag vooraf: wat is het doel van de Europese samenwerking? Pas als daarover duidelijkheid bestaat, kan een goed beargumenteerd antwoord worden gegeven op de vraag welke landen op de korte of lange termijn moeten kunnen toetreden.

Voor D66 is de Europese samenwerking niet alleen een ideaal, maar vooral ook een noodzaak. Voor Nederland, en voor Nederlanders zélf. Daarbij past een pragmatische benadering. D66 definieert het doel van de Unie dan ook als: het bereiken van oplossingen voor vraagstukken, die door Lid-Staten afzonderlijk niet meer opgelost kúnnen worden. Daarbij gaat het vooral om het creëren van één open Europese economie, het milieu- en energiebeleid, (im)migratie, het buitenlands en defensiebeleid, en internationale criminaliteitsbestrijding.

Het doel van de Europese samenwerking moet dus praktisch en probleemgericht worden benaderd. Daaruit volgt ook, dat het doel niet strak en star moet worden geformuleerd, maar dynamisch moet zijn: het kan veranderen met de tijd, afhankelijk van nieuwe omstandigheden en ontwikkelingen.

Tegelijkertijd is het duidelijk dat voor het succes van deze praktische samenwerking publieke steun essentieel is. Europese besluiten moeten altijd democratisch genomen worden. Dat betekent niet alleen dat regels gevolgd moeten worden, maar ook dat er steun en draagvlak is voor de Europese afspraken. De euro, bijvoorbeeld, is volstrekt democratisch ingevoerd, maar toch hebben veel Europeanen dat gevoel niet. Indien de EU te snel te groot wordt zal dat bijdragen aan een gevoel van afstand en een onbehagen wat het draagvlak ondermijnt. Daarom zal bij elke stap veel werk moeten worden verzet om bekendheid en vertrouwdheid bij de Europeanen te stimuleren. Omdat al het onbekende tijd nodig heeft om bemind te worden, is het argument voor draagvlak op de lange termijn ook een reden voor D66 om duidelijk grenzen aan te willen geven.

Bij elk debat over de grenzen van Europa is het mogelijk de gestelde criteria als arbitrair te betitelen. Wij ons daar van bewust, maar geloven toch dat bovengenoemde pragmatische samenwerking meer kans van slagen heeft indien de uitgebreide Unie een bepaald niveau van coherentie heeft. Wij kiezen daarom ook voor gedeelde

cultuur-historische waarden die er toe zullen bijdragen dat men zich thuis voelt in Europa.

De discussie over toetreding van nieuwe Lid-Staten is wat D66 betreft dus gekoppeld aan deze geformuleerde doelstellingen. **Op de korte termijn wil D66 de toetreding bevorderen van de landen binnen de huidige buitengrenzen van de EU (de Balkanlanden, Noorwegen, IJsland, Zwitserland) en op de middellange termijn met de landen ten Oosten van de EU (Moldavië, Wit Rusland en de Oekraïne). Toetreding van een land als Rusland, dat niet alleen geografisch voor een groot deel buiten de Unie ligt, maar tevens tot veel groter is dan de andere lidstaten zal geen steun van D66 krijgen.**

Toetreding van Turkije

D66 is een warm voorstander van toetreding van Turkije tot de EU, indien dat land voldoet aan alle toetredingscriteria. De kandidatuur van Turkije heeft veel emoties opgeroepen. De Europese Commissie wil intensieve samenwerking en uitwisseling tussen de huidige Lid-Staten en Turkije bevorderen. Nederland moet zich zeer actief opstellen in deze strategie. Ook D66 zal zich tijdens de langdurige onderhandelingsperiode actief inspannen voor het leggen en versterken van banden met Turkse partners, en het steunen van de hervormingen die nodig zijn voor toetreding, vooral op het terrein van mensenrechten, minderheden en democratisering.

De bovengenoemde uitbreidingen zullen veel tijd, werk en energie kosten. Draagvlak creëren voor de integratie van deze landen zal nog enige decennia vergen. Het Europese bestuur zal moeten worden aangepast en kan dat beter doen met een maximum aantal landen en inwoners voor ogen. D66 hecht zeer aan verdieping van de Europese samenwerking (zie hoofdstuk 3 en verder). Het is duidelijk dat iedere uitbreiding diepere politieke en economische samenwerking vertraagt omdat opnieuw landen een inhaalslag moeten maken. Om te voorkomen dat eindeloze uitbreidingen geen ruimte meer geven voor de noodzakelijke verdieping die nodig is om gemeenschappelijke problemen op te lossen, kiest D66 ervoor om na bovengenoemde uitbreidingen een toetredingsstop in te voeren. De uitgebreide Unie moet de tijd en de ruimte krijgen om de verdieping af te maken en te consolideren.

Noord-Afrika niet

Het feit dat andere landen die grenzen aan Europa niet in aanmerking komen voor lidmaatschap betekent niet dat Europa niet met deze landen moet samenwerken. Integendeel, deze banden moeten versterkt en verdiept worden omdat veel van de problemen waar wij mee worstelen alleen in nauwe samenwerking met deze buurlanden op te lossen zijn. Naast het eerder genoemde Rusland geldt dit ook voor Noord-Afrika. Men kan denken aan samenwerking op dezelfde manier zoals vroeger in de Europese Economische Gemeenschap (EEG).

Europa heeft sterke historische en culturele banden met de landen rond de **Middellandse Zee**, aan de Zuidgrens met de EU.. Deze landen zitten nu in het zogenaamde Barcelona-proces, waarbij ze geholpen worden met hun verder economische en democratische ontwikkeling. Hoe dan ook heeft de EU na eerdere uitbreidingen behoefte aan een langere periode van consolidatie. Dat moet dus ook het uitgangspunt zijn: toetreding van Noord-Afrikaanse en andere Middellandse-Zeelanden is wat D66 betreft niet aan de orde.

Terreinen van Europese samenwerking

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zijn talloze zekerheden weg gevallen. Alle landen, ook Nederland, zijn bezig met het verwerken van de grootschalige gevolgen van deze globale veranderingen: migratie, vluchtelingenstromen, economische verschuivingen, het verplaatsen van groei en markten, concurrentie van nieuwe economieën.

De wereld die nu aan het ontstaan is heeft China en India als nieuwe economische motoren (de Chinese economie groeide de laatste jaren met 8 tot 9,5 %; de Indiase met 6 tot 7,5% per jaar), en de Verenigde Staten als militaire supermacht. De kernvraag die nu voorligt, is welke rol Europa wil spelen in deze nieuwe wereld. Die vraag is essentieel voor kleinere landen als Nederland, omdat wij in ons eentje nauwelijks invloed kunnen hebben op deze mondiale ontwikkelingen die ons wel degelijk raken. Zonder zetel in de Veiligheidsraad, zonder kernwapens, zijn kleinere landen op elkaar aangewezen als ze willen meepraten over ontwikkelingen die hun welvaart en stabiliteit betreffen. Als onze stem mee zal wegen in de wereld kan dat alleen via een gezamenlijk Europees optreden.

Subsidiariteit of hypocrisie?

In 2001 nam de Nederlandse regering na jaren intens debat een **euthanasie**-wet aan. De Europese Volkspartij (Europese Christen-Democraten en Conservatieven) was er als de kippen bij om het onderwerp op de Europese agenda te plaatsen. Vanzelfsprekend ging het slechts om een Nederlandse wet, maar dit was toch schokkend genoeg om op Europees niveau te behandelen. Liberale en sociaal-democraten zagen dat toch anders.

Enkele weken later nam de commissie vrouwenrechten van het Europees Parlement een rapport aan dat opriep **abortus** slechts onder bepaalde omstandigheden mogelijk te maken. Het rapport leek een meerderheid te gaan halen. De leider van de Europese Volkspartij Hans-Gert Pöttering maakte onmiddellijk duidelijk dat zijn partij tegen zou stemmen, omdat het rapport tegen het subsidiariteitsbeginsel inging.

Als we deze twee zaken nu objectief naast elkaar leggen, dan zijn dit de feiten: de Nederlandse euthanasie wet zou slechts in Nederland geldig zijn. Mensen die voor euthanasie naar Nederland zouden verhuizen zullen geweigerd worden. Het is dus volledig een binnenlandse zaak. Voor abortus geldt het tegenovergestelde: Elk jaar maken meer dan 6000 vrouwen gebruik van Europa's open grenzen om abortus te laten plegen in andere EU lidstaten.

Voor een eerlijke subsidiariteits-toets zou duidelijk moeten zijn welke van deze twee, abortus of euthanasie, grensoverschrijdende consequenties heeft. Zoals vaker het geval is, was subsidiariteit ook in dit geval een dekmantel voor politieke opportuniteit en hypocrisie.

In de visie van D66 heeft Europa een toegevoegde waarde boven de andere spelers op het wereldtoneel. Zij moet die echter nog wel waar maken. De sterk op Nederlandse leest geschoeide Europese solidariteitsgedachte – dat je armen en zwakkeren niet aan hun lot overlaat – is in andere werelddelen, ook die met vergelijkbaar welvaartsniveau, minder tot publiek beleid verheven. Europa is uniek met haar sociale zekerheidssystemen, haar arbeidsnormen en haar pensioenstelsel. Natuurlijk is kritiek op individuele lidstaten makkelijk te vinden: zo is Nederland een van de weinige EU-landen die 0,8% van haar BNP aan ontwikkelingssamenwerking geeft en is nog maar de vraag of elk land de pensioendruk van een vergrijzende bevolking aan kan. Ook moet er nog veel werk worden verricht om Europa weer competitief te krijgen. Maar in een wereldwijde vergelijking komt Europa er goed uit. Voeg daar aan het eerder genoemde succes van veertig jaar vrede en welvaart en de aantrekkende omwentelingskracht aan toe voor een sterk alternatief voor het Amerikaanse of Aziatische pure marktmodel.

Ook waar het gaat om gedeelde waarden is D66 trots op Europa. Meer dan in andere werelddelen staan democratie, mensenrechten en de internationale rechtsorde centraal in de Europese visie. De zware discussies rond de legitimiteit van de oorlog in Irak illustreren dat. Natuurlijk zijn er ook in Europa problemen te noemen bij de toepassing van de mensenrechten, maar het naleven van wetten en de toepassing daarvan door rechters kunnen als voorbeeld gelden voor veel delen van de wereld. D66 vindt die visie de moeite waard om verder te delen, met landen, mensen of groepen die dit model ook kiezen. Daarnaast moeten we ons realiseren dat de actieve “export” van deze waarden ook in ons eigen belang zijn. Hoe meer landen staan voor bijvoorbeeld de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, hetero’s en homo’s, des te kleiner de kans dat deze in Europa onder druk komen te staan.

Europa kiest een vorm van politiek bedrijven die soms “soft” wordt genoemd. Het gaat dan om het aangaan van langdurige samenwerkingsverbanden, het aangaan van een dialoog en het intensiveren van handelsrelaties. Goede voorbeelden zijn de Stabiliteitspacten met de landen van de Balkan en het zogenoemde Barcelona-proces met de landen rond de Middellandse Zee. Europa steunt democratiseringbewegingen, geeft geld aan vrouwen- en milieugroeperingen en probeert landen tot meer openheid te bewegen door met de economie te beginnen. Dat is een andere manier van zaken doen dan dreigen met geweld landen binnen vallen, maar in onze optiek wel een betere.

Als we dus geloven in de meerwaarde van de Europese methode en die stem willen laten meetellen in de nieuwe globale ontwikkelingen, dan kun je niet anders dan teleurgesteld zijn dat Europa op veel punten minder invloed heeft dan we zouden willen. Bijna altijd heeft dat te maken met de interne verdeeldheid. De kans op een succesvolle afsluiting van de WTO-handelsronde in Doha bijvoorbeeld is kleiner omdat Frankrijk en Engeland tegenovergestelde ideeën hebben over landbouwsubsidies. Het ontwikkelen van een duidelijk en humaan asielbeleid is bijna onmogelijk omdat landen liever individuele muren optrekken dan gezamenlijk het probleem op te lossen.

Naast deze meningverschillen zijn er echter ook nog andere zaken die een effectieve Europese Unie bedreigen. De negatieve lokale effecten van goed Europees beleid ondermijnen het draagvlak voor verdere Europese samenwerking. Om Europa bijvoorbeeld te laten concurreren met China is het belangrijk dat onrendabele productie die goedkoper ergens anders gedaan kan worden zich verplaatst in plaats van met dure subsidies in stand te worden gehouden. Als er dus een bedrijf vertrekt naar India is dat op macroniveau goed nieuws, maar voor de 500 werknemers die hun baan verliezen niet. De Spaanse boer die werkeloos wordt heeft er niets aan dat er in Finland 3 ICT-banen op hem wachten. Politici en hun partijen zullen sneller Europa de schuld geven voor de duidelijk voelbare kleinschalige effecten, dan Europa de eer te gunnen voor de positieve gevolgen pop grotere schaal. Op deze wijze wordt de steun voor de Europese samenwerking al decennia ondermijnd. Het gevolg is weinig warme gevoelens voor het Europese project en negatieve reacties in referenda. D66 doet niet mee aan het zwartepieten richting Europa, maar ziet met zorg de lange-termijneffecten van het gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel van anderen.

In tegenstelling tot andere partijen kiest D66 echter niet voor de status quo, dan wel voor het kunstmatig inperken van de Europese samenwerking. Als Europa over 20 jaar nog enige rol van betekenis wil spelen in de wereld moeten we nu zorgen voor betere Europese samenwerking. Als we dan toch richting een democratisch, federaal Europa gaan, waarom durft niemand dat nu gewoon te zeggen? D66 kiest daar wel duidelijk voor en zal consequent meerderheden zoeken voor alle voorstellen die die richting op gaan. In de weging tussen stilstand en navelstaren enerzijds of een moedige keuze maken voor verdere integratie, moet het duidelijk zijn waar D66 staat. Op de komende bladzijden wordt onze toekomstvisie voor Europa verder op hoofdlijnen uitgewerkt.

In deze onzekere tijden is de behoefte aan veiligheid en zekerheid groter dan ooit: de zekerheid dat je je baan volgend jaar nog zult hebben, veiligheid ten opzichte van criminaliteit en nieuwe bedreigingen zoals terrorisme, maar ook voedselveiligheid en bescherming tegen grensoverschrijdende virussen en ziektes. Op al deze punten is het een illusie te denken dat Nederland het zonder Europa af kan. En als we die samenwerking willen en nodig hebben, blijft het zaak het zo goed mogelijk te regelen. Voor D66 betekent dat open, democratisch en transparant, maar ook met publieke steun en draagvlak. **D66 blijft dus een pro-Europese partij en zal vanuit die visie het toekomstig Europa blijven vorm geven.**

Een sociaal en solidair Europa

D66 wil een sociaal Europa. Het Europees sociaal-economisch model paart economische groei aan een hoog niveau van sociale bescherming. Dat model heeft ons veel welvaart en een hoge levenskwaliteit gebracht. Bovendien zijn sociale stabiliteit en een gezonde, goed opgeleide beroepsbevolking essentieel voor een goede concurrentiepositie in de wereld. Maar dat betekent niet dat we Europa-breed het verouderde West-Europese model van sociale zekerheid moeten gaan opleggen. Dat

model is ontworpen voor de samenleving en de economie van de jaren vijftig van de vorige eeuw. Decennia lang heeft dit systeem veel goeds gebracht, maar inmiddels lopen de kosten hoog op, terwijl tegelijkertijd zo'n tien procent van de bevolking structureel is uitgesloten van de arbeidsmarkt. Onder druk van de vergrijzing en stijgende gezondheidskosten dreigt de bescherming van de zwaksten in de samenleving onder druk komt te staan. De begrippen "solidariteit" en "sociale bescherming" moeten op een nieuwe manier invulling krijgen en worden aangepast aan nieuwe arbeidspatronen, meer individuele behoeften, een economie gebaseerd op kennis, en de realiteit van grotere mobiliteit van arbeid en kapitaal in de wereld.

Een sociaal Europa zorgt voor een gezonde economie, een open dynamische arbeidsmarkt met kansen voor iedereen, kwaliteitsbanen en de beste arbeidsomstandigheden. Het zo snel mogelijk openen van de grenzen voor werknemers en diensten zal forse economische groei en kwaliteitsbanen opleveren.

De interne markt heeft in de afgelopen jaren al gezorgd voor een wedloop op het gebied van sociale bescherming en arbeidsomstandigheden. De veel geuite vrees voor afbraak van de sociale verworvenheden is ongegrond gebleken. Er is heel veel bereikt op het gebied van gelijke behandeling, veiligheid en gezondheid op het werk, ouderschapsverlof, werktijden, enzovoort. De beste manier om een sociaal Europa te bereiken is dus het versterken van de interne markt, en vooral het creëren van een daadwerkelijke Europese arbeidsmarkt. Om volop gebruik te kunnen maken van de arbeidskansen moeten lidstaten er zelf voor keizen hun onderdanen goed onderwijs en goede talenkennis bij te brengen. Het vanuit Brussel vastleggen van gedetailleerde sociale minimumnormen, sociale-zekerheidsvoorschriften en andere arbeidsmarktregels leidt eerder tot verstikkende bureaucratie, dan dat het bijdraagt aan een socialer Europa. Europeanen zijn mondig genoeg om dit zelf op nationaal niveau te regelen.

Een sterke markt, een gezonde economie, welvaart voor mensen

De Europese economie moet versterkt worden, in plaats van versplinterd. Landen als China en India ontwikkelen zich pijlsnel, in toenemende mate ook in marktsegmenten met hogere toegevoegde waarde. Tegen de trend in pleit D66 voor veel méér coördinatie van de nationale economieën, en het drastisch verbeteren van de werking van de interne markt. **Er moet één markt komen voor diensten en financiële diensten, fiscale barrières moeten snel worden afgebroken, obstakels voor mobiliteit van werknemers moeten eindelijk worden verwijderd, en bedrijven moeten zonder hindernissen in heel Europa kunnen ondernemen.**

Concurrentievervalsing en staatssteun aan onrendabele industrieën moeten worden teruggedrongen, prijsopdrijvende monopolies – publiek en privaat - moeten worden doorbroken, protectionisme moet worden bestreden. De geldstromen moeten radicaal worden verlegd van de oude prioriteiten naar die van nu: kennis en vaardigheden, innovatie, ondernemerschap, duurzaamheid. Fiscale regimes moeten werk en

duurzaamheid bevorderen. Europa moet dé hot spot worden voor ondernemend en creatief talent, en voor onderzoekers. Dit klinkt allemaal voor de hand liggend, maar gevestigde belangen en oude gewoonten blijken zeer taai te zijn, en het gevoel van urgentie lijkt geheel te ontbreken. De zogenoemde Lissabon-doelstellingen, die Europa op weg moeten helpen naar een sterke en innovatieve economie en duurzame ontwikkeling, dreigen niet te worden gehaald. In plaats van krampachtig de deur dichthouden, moeten we ervoor zorgen dat Europa de sterkste, meest dynamische economie in de wereld wordt.

D66 wil meer Europese concurrentie, waarbij de overheid strakke regels vastlegt en zorgt voor meer keuze, betere kwaliteit en lagere prijzen van publieke diensten. Het meest spectaculaire voorbeeld hiervan is de telecommunicatie, maar ook: vliegreizen die binnen het bereik van veel meer mensen zijn gekomen, of postdiensten die verbeterd zijn. Maar ook binnen de gezondheidszorg zijn er grote mogelijkheden: waarom op een wachtlijst staan als je over de grens behandeld kunt worden? Het belang van mensen als afnemers van publieke diensten moet voorop staan, en niet de politieke, financiële en institutionele belangen.

Liberalisering en concurrentie leiden meestal tot grote voordelen voor mensen zelf, maar tegelijkertijd is strak toezicht van de overheid nodig. Zo moet de overheid duidelijk vastleggen wat de verplichtingen van de aanbieders zijn, sancties bepalen voor het niet nakomen van de verplichting, zorgen dat de markt naar behoren functioneert, en krachtig optreden tegen anti-competitieve praktijken. De overheid kan volgens de EU regels waar nodig financieel bijspringen om een goede dienstverlening te garanderen. Maar dat moet wel op een transparante manier, en zonder dat met subsidies commerciële activiteiten worden gefinancierd. Subsidie is er om de *publieke dienst* te garanderen, niet om bepaalde *instanties* te financieren. Het is belangrijk dat de liberalisering in Europese landen gelijke pas houdt, zodat bijvoorbeeld Franse bedrijven niet met een overheidssubsidie Nederlandse publieke diensten gaan opkopen, terwijl de Franse markt nog niet geopend is.

Europa: open voor mensen

De grote migratiestromen vormen één van de grote vraagstukken van deze tijd. Bijna dagelijks proberen honderden wanhopige mensen zich toegang te verschaffen tot Europa. Bijvoorbeeld door met gevaarlijke laddertjes over de grensversperringen bij Ceuta en Melilla te klimmen. Ze dobberen rond of verdrinken in de Middellandse Zee op weg naar Lampedusa. Ze dreigen te stikken of te bevriezen als verstekeling in een vrachtwagen of boot. Mensensmokkel is een van de meest lucratieve bezigheden van criminelen geworden. Alle Europese landen worstelen met het vraagstuk van immigratie en integratie. Het is onmiskenbaar: Europa is een immigratieland geworden. Immigratie heeft altijd een positieve impuls gegeven aan onze economie, maar het is duidelijk dat we meer greep moeten krijgen op migratiestromen. Duidelijk is ook dat de landen dat niet meer alleen afkunnen in een Europa met open grenzen. **D66 pleit voor het invoeren van een Europees Green Card systeem, waarbij de Lid-Staten en Europa samen een systeem voor legale arbeidsimmigratie voeren, afgestemd op de behoeften van de nationale of regionale arbeidsmarkt.** Selectie

van arbeidsmigranten is al veel te lang een taboe, maar een systeem waarbij kandidaat-immigranten en de Europese Unie wederzijds voordeel hebben, zal veel beter werken.

Bijkomend voordeel is dat mensensmokkelaars de wind uit de zeilen wordt genomen en dat de torenhoge bedragen die nu naar deze gewetenloze criminelen gaat geïnvesteerd kan worden in het opbouwen van een nieuwe tijdelijk werkend en legaal bestaan in Europa. Daarnaast zal het creëren van een legale weg naar Europa, de enige huidige weg – asiel aanvragen – ontlasten. Dat betekent dat asielzoekers sneller in veiligheid welkom geheten kunnen worden omdat hun kanalen niet worden verstopt door economische migranten.

Daarnaast zal er een Europees asielbeleid moeten komen. Nu zien we een toestroom van asielzoekers naar het land met de laagste drempels. Het gevolg daarvan is dat lidstaten tegen elkaar opbieden om de drempels te verhogen. D66 wil een helder, gemeenschappelijk en rechtvaardig asielbeleid.

In ons sociale-zekerheidsstelsel moeten gerichte voorzieningen worden getroffen voor tijdelijke arbeidsimmigranten, zoals kenniswerkers, opdat een fatsoenlijk niveau van sociale bescherming wordt geboden, zonder dat het systeem overbelast raakt. Alle obstakels voor een volledige integratie en participatie aan het maatschappelijk, economisch en politiek leven moeten worden afgebroken.

Veilig in Europa

Veiligheid is een voorwaarde voor vrijheid en daarom een speerpunt voor D66. Veiligheid is een kerntaak van de overheid, die het geweldsmonopolie moet hebben. De nationale overheid alléén is niet meer in staat internationale misdaad te bestrijden. Samenwerking en volledige Europese bevoegdheid op sommige terreinen is noodzakelijk om de veiligheid van mensen te vergroten. Criminelen en terroristen trekken zich van grenzen niets aan. Het antwoord daarop moet dus in ieder geval Europees zijn. Maar tot nu toe blijven veiligheidsinstanties op hun nationale eilandjes zitten, zijn veiligheidsdiensten onwillig om informatie te delen en houden de Lid-Staten het bij mooie verklaringen over samenwerking.

Europa moet een eigen visie op internationale veiligheid ontwikkelen. Op dit moment wordt de wereldpolitiek – vooral op veiligheidsgebeid - grotendeels bepaald door de Verenigde Staten van Amerika. Na diverse terroristische aanslagen is een groot aantal maatregelen genomen onder druk van bange politici, zonder dat overtuigend is aangetoond dat ze echt werken. Er is een risico dat openbare vrijheden worden beknot en dat fundamentele principes van onze rechtsstaat onder druk komen te staan. D66 toets bij elke maatregel of deze echt effectief is. Maatregelen die stoer lijken maar niet bijdragen aan onze veiligheid krijgen geen steun.

Op Europees niveau nemen de Lid-Staten besluiten achter gesloten deuren. Het Europees Parlement staat buiten spel, terwijl maar weinig nationale parlementen (in

casu de Nederlanders en de Scandinaviër) überhaupt proberen enige vorm van parlementaire controle uit te oefenen. Verzamelde informatie wordt ternauwernood uitgewisseld. Europol en Eurojust (de Europese organen voor politie en justitiesamenwerking) zijn onderbenut, omdat de nationale diensten elkaar niet vertrouwen, en bovendien vallen ze niet onder parlementaire controle. Dat laatste geldt ook voor andere onderdelen van het veiligheidsbeleid, zoals het "situation center" van de Europese Raad (een afdeling die gegevens verzamelt, maar waarbij onduidelijk is wat precies, met welk doel wordt opgeslagen, en door wie het werk gecontroleerd wordt), of de database van het Schengen Information System[1].

Op het terrein van veiligheid moet er volledige meerderheidsbesluitvorming komen om de Europeanen zélf het laatste woord te geven over hun eigen veiligheid. In de huidige tijden mogen burgers van Europa bescherming verwachten. Nationale maatregelen zijn maar deels effectief tegen internationale criminelen. Veiligheid is een grondrecht. D66 wil daarom geen schijnveiligheid creëren, en staat tegelijkertijd pàl voor de burgerrechten en de democratie. Daarom pleiten we op dit terrein dringend voor daadwerkelijk Europees beleid, maar dan wél efficiënt en democratisch, dus: in alle openbaarheid, met meerderheidsbesluitvorming en volledige parlementaire controle van het Europees Parlement als medewetgever.

Een aantal juridische verworvenheden die nauw gekoppeld zijn aan de liberale Nederlandse cultuur – een effectief drugsbeleid, het openstellen van het huwelijk voor homoseksuelen en het recht om waardig te sterven – moeten behouden blijven.

Zorg voor de omgeving

Zelfs de grootste sceptici zijn zich de afgelopen jaren meer bewust geworden van het belang van zorg voor onze leefomgeving. Voor D66 was en blijft de zorg voor het milieu en dierenwelzijn een vanzelfsprekende verantwoordelijkheid voor elke sociaal-liberaal. Europa heeft in de afgelopen decennia bij uitstek op dit terrein een grote rol gespeeld, door het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en door het milieubeleid. Milieu, ziekten en landschap hebben weinig boodschap aan grenzen op een kaart. Daarom is de noodzaak van Europese (en zelfs mondiale) samenwerking overduidelijk.

Europa maakt veel milieuregels, maar de uitvoering daarvan door de Lid Staten laat sterk te wensen over. Daarnaast is er (nationaal) beleid dat de inspanningen weer teniet doet, zoals het subsidiëren van niet-duurzame en vervuilende activiteiten. Daarom moeten niet alleen Europese, maar ook en vooral nationale subsidies worden doorgelicht en waar nodig afgeschaft. **De staatssteun aan bijvoorbeeld de vervuilende kolenindustrie of milieuonvriendelijke landbouwactiviteiten moet worden stopgezet.**

[1] Zie voor een uitgebreide analyse de D66-fractienotitie " effectieve terreurbestrijding; pamflet voor Inlichtingen, Innovatie en Internationalisering", oktober 2005.

Rampen en epidemieën vragen om een snelle, efficiënte respons. In de afgelopen jaren hebben we te veel voorbeelden gezien van de nadelen van een nationale aanpak: gekke-koeienziekte, mond- en klauwzeer, vogelgriep. **De Europese Commissie moet haar regie-rol om op te treden bij milieurampen en epidemieën versterken.**

Een Europees energiebeleid voor de toekomst

Energie is één van de belangrijkste vraagstukken van deze eeuw: klimaatverandering, hoge olieprijzen, de snel groeiende vraag vanuit China en India, , de politieke situatie in energieproducerende landen. Een **coherente, integrale aanpak voor en door Europa is van groot belang**. Zo'n integraal Europees beleid richt zich op het afschaffen van subsidies op vervuilende industrieën, het doorberekenen van de milieukosten aan de consument in plaats van via belastingheffing, het terugdringen van CO2 uitstoot volgens het Kyoto Protocol, investeren in nieuwe technologieën, ook en vooral voor ontwikkelingslanden, zwaar inzetten op verdere energiezuinigheid, het openbreken van het oliekartel OPEC, en investeren in politieke stabiliteit in de wereld om energievoorziening zeker te stellen. De huidige afhankelijkheid van olie is niet alleen slecht voor het milieu maar cultiveert ook een onwenselijke geostrategische afhankelijkheid ten opzichte van bepaalde landen in het Midden Oosten die niet bevorderlijk is voor onze veiligheid[2]. De werking van de Europese markt voor energie moet verbeterd worden: de nationale netten moeten beter aansluiten, en de anti-competitieve praktijken van de energiebedrijven moeten worden aangepakt. Naar analogie van de samenwerking binnen Euratom wil D66 dat er een Europees verdrag inzake duurzame energie komt.

Europa in de wereld

Indien het Europese buitenlands beleid op de huidige voet verder gaat betekent dat krachteloos blijven op het wereldtoneel, en toekijken hoe Amerika de beslissingen neemt. Er wordt vaak op gewezen op de verdeeldheid *tussen* de EU-landen in bijvoorbeeld de Irakcrisis. Maar die vaststelling gaat voorbij aan het feit dat er *binnen* de landen verschillende meningen waren, en dat er dwars over de grenzen in Europa *politieke* meningsvorming plaats vond. Over de grenzen heen gingen miljoenen mensen de straat op om te protesteren tegen de inval in Irak.

D66 kiest voor een Europese stem in het buitenlands beleid. Wij accepteren daarbij dat dat soms zal beteken dat wij dat standpunt niet zullen delen. Dat is een normaal onderdeel van de democratie, en dat werkt in Europa niet anders dan in Nederland. In de referendumcampagne werd vaak gezegd dat Europa niet alleen maar een interne markt moet zijn, maar ook een politieke eenheid. Daar hoort ook een buitenlandse dimensie bij. **Juist als Europa een politieke rol wil spelen in de wereld, en met kracht de Europese waarden wil uitdragen, moet er een daadwerkelijk Europees**

[2] Zie wederom de D66-fractienotitie "Effectieve terreurbestrijding; pamflet voor Inlichtingen, Innovatie en Internationalisering", oktober 2005.

buitenlands beleid komen, met een Europese Minister van Buitenlandse Zaken, meerderheidsbesluitvorming, en met één zetel in de Veiligheidsraad. De Europese minister van Buitenlandse Zaken moet onder democratische controle van het Europees Parlement komen.

Het wordt tijd om ook op **defensiegebied** meer Europees te gaan samenwerken. D66 juicht het toe dat Europa, ook buiten de NAVO om, een eigen veiligheidscapaciteit ontwikkelt. De oprichting van " European Battlegroups" en een gezamenlijk Europees defensieaanbesteding zijn stappen in de goede richting. Eén besluit zal echter nog lange tijd aan nationale parlementen voorbehouden blijven: de beslissing om soldaten hun leven te laten riskeren.

Renationaliseren van het Europees landbouwbeleid

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid moet zo snel mogelijk worden hervormd. Het GLB is gebaseerd op prioriteiten van vlak na de Tweede Wereldoorlog, vooral het zeker stellen van de voedselproductie. De ontwikkelingen sinds die tijd maken echter dat het niet meer te rechtvaardigen is om bijna de helft van de begroting te besteden aan inkomststeun, terwijl normale marktmechanismen buiten spel staan Ook de globalisering, zorg voor milieu en ontwikkelingslanden maken een ingrijpende hervorming onontkoombaar. Landbouw kan en moet een gewone economische sector als alle andere worden.

Voor alle duidelijkheid: het gaat hier om een hervorming, een verschuiving van oude naar nieuwe prioriteiten, en nadrukkelijk *niet* om een simpele bezuinigingsoperatie. Eén van de meest revolutionaire veranderingen van de 20e eeuw is de opkomst van de stad als centrum van het bestaan, terwijl in de voorgaande eeuwen de stad sterk afhankelijk was van het platteland. Nu de landbouw als bepalende activiteit in belang afneemt, en de ontvolking van het platteland onverminderd doorgaat, moeten we nieuwe instrumenten vinden voor een vitaal platteland.

Nieuwe economische activiteiten op het platteland moeten worden aangemoedigd, zoals toerisme, IT-gerelateerde activiteiten, en diensten (zorgboerderijen). Tenslotte zijn belangrijke prioriteiten milieu en natuur, beheer van (cultuur) landschap, en ruimtelijke ordening. Het is niet de bedoeling om nieuwe subsidies in het leven te roepen als vervanging voor het GLB, maar wél moet er gerichte en effectieve steun zijn voor de prioriteiten van de 21e eeuw.

Wat de landbouw zelf betreft, ligt de prioriteit bij de kwaliteit en veiligheid van voedsel, dierenwelzijn en bij duurzaamheid. De landbouwsector kan tevens een nieuwe rol vinden als energieproducent, door bijvoorbeeld om te schakelen naar biomassa. De EU kan de experimentele teelt van energiegewassen steunen, waardoor de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen vermindert en kennisontwikkeling plaatsvindt over duurzame alternatieve energiebronnen. De Europese landbouw moet concurrerend worden door kwaliteit en innovatie.

Een hervorming van het Europese landbouwbeleid is ook essentieel om landen buiten Europa, vooral ontwikkelingslanden een eerlijke kans te geven zich te ontwikkelen. Onder het huidige stelsel blijft Europa overtollige producten met exportsubsidies dumpen tot 2013. Daardoor krijgen ontwikkelingslanden geen eerlijke kans en betalen Europese consumenten mee aan het duurder houden van hun eigen boodschappen. D66 vindt dat Europa bereid moet zijn de exportsubsidies voor landbouw eerder af te bouwen, ook als andere landen zoals de VS dat niet doen. De EU stimuleert ontwikkelingslanden om een vitale landbouwsector te kunnen opbouwen door Europees ontwikkelingsbeleid te richten op 'institution and capacity building' in de minst ontwikkelde landen (die nu al tegen nul-tarief naar de EU kunnen exporteren). Immers, zonder 'good governance' kunnen deze landen nooit een efficiënte landbouw opbouwen.

De Europese landbouw kan verder liberaliseren, maar moet kunnen produceren met oog voor milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid. Liberalisering moet niet leiden tot aantasting van duurzaamheid of afhankelijkheid op het gebied van de voedselvoorziening.

De EU stelt de normen voor milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid en zorgt voor internationale verankering hiervan, zodat deze normen een rol spelen in het internationale handelssysteem. Mits ze hun markten openhouden voor producten die voldoen aan de Europese minimumeisen mogen landen overgaan tot het stellen van hogere normen op deze gebieden. Onder een minimum aan marktbescherming (tegen dumping bijvoorbeeld), moet steun gericht worden ingezet op sectoren die van strategisch – Europees - belang zijn. Dus geen marktordening voor vlees, wijn en tabak. Dit beleid moet in de plaats komen van het handelsverstorende markt –en prijsbeleid, met zijn vele - gedateerde - regelingen.

Indien lidstaten wensen dat de landbouw publieke diensten verricht, zoals onderhoud van het landschap, dan is dat strikt genomen geen Europees belang, evenmin als een inkomenspolitiek voor alle boeren. **Dit betekent dat directe EU-inkomenssteun wordt afgebouwd en het Europese plattelandsbeleid wordt gerenationaliseerd**. Het hiermee vrijkomende budget kan worden ingezet ter realisering van de Lissabon-agenda of aan het door sommigen zo vurig gewenste verminderen van de bijdragen aan Europa. Renationalisering van het landbouwbeleid kan vandaag al beginnen en moet veel hoger op de politiek agenda.

Op weg naar Europees Burgerschap

Europa is een gemeenschap van waarden. Als Europeanen hebben we meer gemeen dan we vaak denken, en we delen dezelfde doelstellingen voor Europa. Maar het is taboe om te praten over een Europese identiteit, en vaak wordt gesuggereerd dat Europese en nationale identiteit elkaar uitsluiten. In een politieke Unie is Europees burgerschap echter onontbeerlijk voor een goed functionerende democratie:

burgerschap zowel in de zin van formele rechten en plichten, als in de zin van een "wij" gevoel, ofwel een Europese identiteit. In de afgelopen jaren heeft zich een nationalisme ontwikkelt dat zich vooral afzet tegen anderen. Er wordt gesproken over "onze" nationale identiteit, alsof Nederland een éénheidsworst is. In de visie van D66 wordt identiteit echter niet uitsluitend bepaald door je paspoort. Identiteit zit ook in bijvoorbeeld beroep, politieke overtuiging, geloof, geslacht, generatie, stad of platteland, of geboortestreek. Een progressieve Nederlander zal meer gemeenschappelijks hebben met een progressieve Turk of Est dan met een conservatieve Nederlander.

We hebben een grote culturele rijkdom in Europa, maar er is ook veel dat ons bindt. Nationale grenzen en geschiedenis zijn ook maar betrekkelijk. Europa is geen bedreiging, maar een verrijking. En veel grote-stadsbewoners in Nederland voelen zich meer verwant met bewoners van Barcelona of Istanbul, dan met hun landgenoten in op het platteland. Nodig is dat we gaan werken aan het verenigen van mensen. De tegenstelling Nederland vs. Europa is een fictieve, waar ook in het publieke debat stelling tegen genomen moet worden. Voorwaarde voor Europese samenwerking is dat mensen elkaar over de grenzen heen vertrouwen op dezelfde manier waarop zij dat in hun land doen. We moeten los komen van generalisaties over "die Fransen" of "die Zuiderlingen" en beseffen hoeveel mensen buiten de grens het met ons eens zijn.

De Europese droom

Terwijl Europeanen nog vaak tobben en klagen over Europa, is de buitenwereld veel positiever. Na de liefdesverklaringen van de vele kandidaatlanden breekt nu ook in de VS het besef door dat Europa de toekomst heeft. Jeremy Rifkin beschrijft dat in the European Dream als volgt: Terwijl de Amerikaanse droom steeds meer rafelranden vertoont, verovert Europa de 'hearts and minds' van de wereld. Amerikanen zijn steeds vaker overwerkt, onderbetaald en onzeker over de toekomst. De Europese Unie biedt een beter model voor de toekomst gebaseerd op duurzaamheid, kwaliteit van leven en een gevoel van gemeenschap in plaats van de Amerikaanse nadruk op groei en individueel succes. De meeste EU-lidstaten kennen bovendien minder armoede en criminaliteit, langere vakanties, korter woon-werkverkeer en hun burgers leven langer. De Europese Unie is sinds de uitbreiding tot 25 lidstaten en 455 miljoen mensen ook de grootste economie ter wereld.

Gelukkig begint het besef nu ook in Europa te dagen. Zo noemde Yoeri Albrecht de Europese Unie namens Forum2020 terecht een 'weergaloos succes' en 'één van de succesvolste politieke ondernemingen uit de wereldgeschiedenis' (de Volkskrant, 29 november 2005).

Europa is nu op het punt aangekomen dat de mensen het moeten overnemen van de diplomaten. **In de komende jaren moeten we gaan inzetten op het ontwikkelen van Europees burgerschap.** En het onderwijs is de plaats waar die ontwikkeling moet beginnen. **Europa moet op scholen volledig worden geïntegreerd in het programma[3],** zodat kinderen van jongs af aan de vaardigheden en kennis opdoen die ze nodig hebben om mondige Europese burgers te worden. Zo is een canon over de Nederlandse cultuur en geschiedenis ondenkbaar zonder de Europese context. **Uitwisselingen, samenwerkingsprojecten en stages moeten standaardonderdeel**

[3] De Tweede Kamer deelt deze mening en heeft in november 2005 de motie van Baalen-Van der Laan met deze strekking aangenomen.

uitmaken van het lesprogramma van alle Europese scholieren en studenten. Taalonderwijs is een voorwaarde voor een Europese opvoeding. Het Engels zou al op de basisschool moeten worden aangeleerd, zodat alle Europeanen van jongs af aan met elkaar kunnen praten.

In het hoger onderwijs krijgen de onderwijsprogramma's in de EU steeds meer dezelfde structuur (Bachelor-Master). Zo wordt het steeds makkelijker om een vak of een deel van de opleiding in een ander Europees land te volgen en opleidingen met elkaar te vergelijken. Maar in het voortgezet onderwijs kennen we nog weinig internationalisering. **D66 wil daarom dat scholen het Internationaal Baccalaureaat (IB) mogen aanbieden.** Het IB is een eenvoudig en evenwichtig programma voor voortgezet onderwijs, dat inmiddels in 140 landen zijn plaats heeft veroverd en toegang geeft tot de beste universiteiten van de wereld. In Nederland kunnen uitsluitend leerlingen met een buitenlands paspoort of Nederlanders waarvan vaststaat dat zij binnen korte tijd naar het buitenland gaan of terugkomen ingeschreven worden op een school voor IB onderwijs. Gewone leerlingen kunnen hier dus geen gebruik van maken. In alle ons omringende landen staat het IB onderwijs wel open voor gewone leerlingen.

Kunst en cultuur zijn bruggenbouwers in de Europese integratie. Obstakels voor grensoverschrijdende samenwerking en culturele uitwisselingen moeten verwijdert worden, zodat zoveel mogelijk Europeanen elkaar kunnen leren kennen door de rijke verscheidenheid die er is op dit gebied. **Ook de uitwisseling van onderzoekers, hoogleraren, ambtenaren, jongeren en vrijwilligers moet gefaciliteerd worden**. Dit betekent niet dat er op al deze vlakken centraal aangestuurde en Europees gefinancierde programma's moeten komen of blijven. Het betekent dat er ruimte en mogelijkheden moeten zijn voor initiatieven die Europeanen dichter bij elkaar brengen.

Fries, Europeaan en Nederlander

Tijdens het debat over de Europese grondwet werd weer duidelijk hoeveel waarde Nederlanders hechten aan hun nationale identiteit. Of het nu gaat over onze vlag, onze taal, onze koningin of ons voetbalelftal het is duidelijk dat de Europese tegenhangers nooit dezelfde emotionele lading zullen krijgen. Zelfs critici van het liberale drugs-, prostitutie- en euthanasiebeleid en het homohuwelijk vinden wel dat "wij er zelf over gaan". De Nederlandse identiteit staat echter niet in tegenstelling tot de Europese; zij versterken elkaar op dezelfde manier dat je een trotse Fries, Amsterdammer of Tukker kan zijn en toch Nederlander blijft. Juist in een groter wordende Unie zullen mensen de behoefte voelen terug te keren naar hun wortels, en dat kan zowel geografisch als ook cultureel zijn. Net zoals D66 gelooft dat migranten zich de Nederlandse waarden en normen kunnen eigen maken zonder hun eigen achtergrond te verloochenen, kunnen wij onze Europese identiteit versterken terwijl wij trots blijven op onze nationale, regionale en lokale wortels.

Een ander vitaal onderdeel van een Europese democratie is een Europese publieke opinie. Er wordt vaak gesteld dat de taalbarrières onoverkomelijk zijn, en dat de publieke opinie toch alleen maar geïnteresseerd is in nationale issues. D66 ziet dat

anders. De taal problemen zijn in de praktijk makkelijk op te lossen. Mensen zijn geïnteresseerd in wat ze raakt. In de afgelopen anderhalf jaar waren er een aantal Europese kwesties die de gemoederen wel degelijk in beweging hebben gebracht. De politiek, de media en het maatschappelijk middenveld inclusief de sociale partners hebben hierin een cruciale verantwoordelijkheid. Tot nog toe werd Europa echter met verveelde desinteresse (in het beste geval) of met uitgesproken vijandigheid (in veel gevallen) bejegend in het publieke debat. Als we Europa óf doodzwijgen óf overal de schuld van geven, is het niet verwonderlijk dat mensen vinden dat Europa niet deugt. Het wordt hoog tijd dat de fase van collectief navelstaren wordt afgesloten, en dat elk van de genoemde actoren zich actief in het debat gaat mengen. Het zou naïef zijn om te denken dat deze actoren het met elkaar eens zouden zijn. Integendeel, het debat en het politiseren van Europa zal bijdragen aan een sterke Europese publieke opinie. Het benadrukken van meningsverschillen is van cruciaal belang voor een gezonde en levendige Europese democratie.

Ook in het nuchtere Nederland mogen we best wat meer waarde hechten aan symboliek. **9 mei (Schuman-dag, het gemeenschappelijk einde van de Tweede Wereldoorlog) mag ook in Nederland een nationale feestdag worden**, een vrije dag in het teken van de Europese eenheid. Ook steunt D66 het idee om in alle openbare gebouwen de Europese vlag naast de Nederlandse (of provincievlag of gemeentewapen) te hangen. Dat is in veel andere landen heel gebruikelijk.

Europees burgerschap moet ook vorm krijgen in de formele zin. **Allereerst moeten de Europese Grondrechten gewoon volledig afdwingbaar worden voor àlle EU-burgers.** Tot die tijd moet de Europese Commissie veel actiever, zelfs activistischer, de bestaande mogelijkheden gebruiken om de Europese Grondrechten te beschermen en te bevorderen. Het op te richten EU agentschap voor de Grondrechten moet een krachtig orgaan worden, dat vooral op het grondgebied van de EU toeziet op de naleving van de Grondrechten.

Mensenrechten in Europa

Om lid te worden van de Europese Unie moet een land aan nauwkeurige eisen voldoen op het gebied van mensrechten en democratie. Van eerlijke processen tot goed functionerende media worden kandidaten jaarlijks langs een strenge meetlat gelegd. Met resultaat: door de strenge rapportage zijn al 10 communistische dictaturen in solide democratieën omgevormd en heeft Turkije serieuze hervormingen ingezet. Na toetreding tot de EU verandert de situatie echter. Regeringen zijn zeer terughoudend in het bekritiseren van elkaar en de controle op mensrechten loopt vooral via de Raad van Europa. Met uitzondering van uitspraken van het Europese Hof in Straatsburg kan de Raad echter weinig invloed uitoefenen op naleving van de afspraken.

D66 is daarom voorstander van het helder en transparant mechanisme om mensrechten binnen de Europese Unie op een consequente manier te beschermen. Aangezien politici terughoudend zullen blijven in het aanspreken van hun collega's ligt hier een taak voor de Europese Commissie. Het huidige Agentschap in Wenen zal een aparte Eurocommissaris voor de Mensenrechten moeten ondersteunen, om jaarlijks voor elke lidstaat een objectieve rapportage vast te stellen op basis van de expertise van de raad van Europa. Zo komt er een regelmatige, heldere toetsing die niet de speelbal zal worden van politieke spelletjes. D66 wil niet dat men intern alleen in actie komt als er sprake is van "langdurige, serieuze schendingen" zoals nu in het Verdrag staat. Voorkomen is beter dan genezen en dat kan met ons mechanisme.

Alle EU-burgers moeten dezelfde rechten hebben. Er mogen geen tweederangs burgers zijn. Alle burgers moeten het recht op vrij verkeer krijgen. Alle EU-burgers hebben stemrecht in lokale en Europese verkiezingen. Daarnaast zou je moeten kunnen kiezen om te stemmen in het land van je nationaliteit en het land waar je belastingen betaald (no taxation without representation). Immigranten die vijf jaar legaal op het grondgebied van de EU verblijven moeten dezelfde rechten en plichten krijgen. Vanaf 2009 moeten mensen bij de Europese verkiezingen op kandidaten op Europese lijsten kunnen stemmen.

Goed bestuur en openbaarheid van bestuur is een ander element van Europees burgerschap. Mede onder druk van D66 is openbaarheid van besluitvorming en toegang tot documenten sterk verbeterd, maar teveel onttrekt zich nog aan het zicht – en dus de invloed – van de Europese burgers. De cultuur van beslotenheid is een relikwie uit de tijd dat Europa werd opgebouwd door diplomaten. In een volwaardige Europese parlementaire democratie past volledige transparantie en rekenschap.

De Europese Unie is een gemeenschap van waarden, en wèl van *universele, niet per se religieuze* waarden. Godsdienst heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de Unie, maar dat geldt ook voor de Griekse en Romeinse cultuur, de Renaissance en de Verlichting. Godsdienstvrijheid is één van de grondrechten van de EU, maar aan de scheiding van kerk en staat mag, ook in Europa, niet worden getornd. De principes van vrijheid en gelijkheid, en het verbod op discriminatie mogen op geen enkele wijze worden aangetast door godsdienstvrijheid en het recht op gewetensbezwaar.

Sommigen menen, met een half oog op de kandidatuur van Turkije en op de integratieproblematiek, dat er sprake is van een botsing tussen de christelijke en de

islamitische culturen. In werkelijkheid is er sprake van een botsing tussen liberale, progressieve krachten, en conservatieve krachten, dwars over alle nationale en religieuze grenzen heen. Daarom geeft D66 in het Europees Parlement krachtig tegengas tegen het conservatisme, en strijdt juist voor een consequente toepassing van de Europese grondrechten.

Financiën van de Unie

Het merendeel van Nederlandse politici heeft de Europese discussie versmald tot een discussie over onze nationale bijdrage aan de Europese begroting. Het gevolg is dat veel Nederlanders maar een ding weten over Europa: dat het te veel kost. Het gevolg is dat Europa vaak gedefinieerd wordt in termen van geld. Wat er zelden bij wordt verteld is dat Nederland onze bijdrage er dubbel en dwars weer uit haalt door ons lidmaatschap van de EU.

Dat alles neemt niet weg, dat verantwoordelijk en zuinig omgaan met geld van de belastingbetaler ook in Europa noodzakelijk is. De vastgelopen discussie over de Financiële Perspectieven (meerjarenbegroting 2007-2013) gaat echter erg weinig over hoeveel geld er nodig is om de Europese taken en prioriteiten naar behoren te kunnen uitvoeren, hoe het geld zo verantwoordelijk mogelijk besteed moet worden, en erg veel over ferme taal om het groeiend legertje eurosceptici te bedienen. Maar deze rituele dans leidt onvermijdelijk tot de gebruikelijke koehandel waarbij elke Minister van Financiën terug naar huis kan met een "overwinning" voor zijn kiezers. De echte Europese prioriteiten komen er meestal bekaaid af.

Ook de klacht dat Nederlanders per hoofd van de bevolking veel meer betalen dan mensen uit landen die net zo rijk zijn als wij is natuurlijk terecht.

Beide problemen zijn een gevolg van het systeem van nationale bijdragen. In de onderhandelingen over de Financiële Perspectieven moeten voorstellen voor een nieuwe methode van financieren van de EU de kern vormen van de inzet van Nederland. Het voorstel van een "algemeen correctiemechanisme" (ofwel netto-begrenzer) is geen werkelijke oplossing. **D66 stelt voor om de kosten van de EU niet meer per land, maar in plaats daarvan *individueel* worden opgebracht.** Dit is eerlijker en transparanter. Zo weet elke burger precies hoeveel of – weinig hij betaalt, en betalen alle burgers, ongeacht hun nationaliteit, hetzelfde voor Europa. Voor de Europese bijdrage kunnen dan de bestaande nationale belastingsystemen worden gebruikt. Het is niet de bedoeling een apart Europees belastingstelsel in te voeren of een Europese belastinginspecteur te benoemen. Momenteel gaat al een gedeelte van alle BTW opbrengsten naar de Europese begroting. Er kan dus ook overwogen worden dit percentage te verhogen. Zowel over de hoogte van de Europese belasting als over de uitgaven beslist het Europees Parlement. Dat zal als prettige bijwerking hebben dat de opkomst bij de Europese verkiezingen omhoog zal gaan! De koehandel tussen nationale ministers kan daarmee ook worden beëindigd. Europa krijgt daadwerkelijk eigen inkomsten, en een begrotingsdiscussie over daadwerkelijk Europese prioriteiten. **Uiteraard moet het Europees Parlement bevoegdheid krijgen over de volledige begroting.**

Een democratisch Europa; volgende stappen

Dezer dagen wordt vaak een fictieve, op nationaal bewustzijn gebaseerde tegenstelling gehoord: die van 'de' Nederlander tegenover 'de' Fransman, bijvoorbeeld. Maar een D66-er heeft veel meer gemeen met een Britse Liberaal-democraat dan met een Nederlandse conservatief. In het Europees Parlement wordt nauwelijks langs nationale lijnen gestemd, maar langs politieke scheidslijnen. Zo zijn de fracties ook georganiseerd, en zo hoort het ook.

Want wat is het "Nederlands belang"? Dat is meestal even ondefinieerbaar als het "Europees belang". Is het in het Nederlands belang om het systeem van Europese landbouwsubsidies in stand te houden? Volgens sommige Nederlandse partijen wel; volgens D66 niet.

Na het Nederlandse en Franse "Nee" is het voor de politiek leiders volstrekt onduidelijk hoe het verder moet. Er is een periode van "reflectie" ingelast, en de uiterste datum voor ratificatie is uitgesteld. Vijf maanden na de twee referenda is er echter nog bijzonder weinig vooruitgang, en van enig debat is nauwelijks sprake. Het lijkt er meer op dat men het gebrek aan visie en ideeën voor de toekomst wil verdoezelen door een "pauze" in te lassen.

Ook binnen D66 is nagedacht welke gevolgen het Nederlandse 'Nee' zou moeten hebben. De analyse, zoals die gemaakt is in hoofdstuk 3, maakt duidelijk dat de problemen en uitdagingen waarmee Europa vóór het referendum worstelde nog steeds bestaan. We zullen dus oplossingen en antwoorden moeten vinden voor de globale uitdagingen waar Europa voor staat. Deze antwoorden liggen voor D66 in een verdere versterking van de Europese samenwerking, en het efficiënter en transparanter maken van de besluitvorming. Het moge duidelijk zijn dat voor deze verbeteringen een verdragswijziging nodig is. Het lijkt D66 echter niet verstandig om wederom een veel te lange en ingewikkelde verdragstekst voor te leggen. En wij zijn dan ook voorstander van een beknopt en leesbaar verdrag waaruit duidelijk wordt dat Europa een vrijwillig samenwerkingsverband van natiestaten is, die besluiten op democratische en transparante wijze nemen.

De Unie is groter geworden, en zal zich ook in de toekomst nog uitbreiden. De urgentie van de aanpak van verschillende problemen zal, mede daardoor, tussen de Lid-Staten onderling steeds meer gaan verschillen. D66 is daarom voorstander van een **"Europa van verschillende snelheden"**: groepen van verschillende EU-landen kunnen wat D66 betreft vaker verdragen sluiten om vraagstukken op te lossen die voor hén wel om een snelle, grensoverschrijdende aanpak vragen, maar voor andere niet.

Een slagvaardig en democratisch Europa in dienst van de mensen zélf

Het debat over Europa wordt vaak vernauwd tot de vraag "méér of minder Europa?". Dit is eigenlijk niet de kernvraag. De kernvraag is: hoe maken we Europa

slagvaardiger en democratischer op een aantal belangrijke beleidsterreinen waar Europa op dit moment – gelukkig - al actief is? Er zijn ongetwijfeld een aantal (deel)terreinen te noemen waar het nationaal of decentraal niveau misschien meer aangewezen is, of waar er helemaal geen regelgeving nodig is, maar de holle roep om "minder Europa" is populistisch en draait de burger een rad voor ogen. Veel mensen, ook diegenen die tegen de Europese Grondwet hebben gestemd, vinden juist dat Europa op beleidsterreinen als immigratie, buitenlands beleid en de strijd tegen terrorisme en misdaad, veel krachtiger moet kunnen optreden.

Veto's geven geen macht

Begin dit jaar stelden vier Europese lidstaten voor om de email- en telefoongegevens van 450 miljoen Europeanen op te gaan slaan in het kader van terrorismebestrijding. De ministers van Justitie, inclusief die van Nederland, wilden dit besluit snel nemen in de gesloten achterkamers van de JBZ-Raad. De Tweede Kamer kwam echter onmiddellijk in opstand en sprak in meerderheid dat dit soort besluiten in alle openbaarheid en met de democratische controle van het Europees Parlement genomen moeten worden. Strategisch gezien een belangrijke zet, omdat de motie een Nederlands veto ten aanzien van het raadsbesluit impliceerde. Het werd echter snel duidelijk dat minister Donner beide opties wilde openhouden. Voor de Kamer is er op een dergelijk moment maar één manier om haar zin te krijgen en dat is de minister naar huis te sturen als hij zijn veto niet gebruikt.

Aangezien binnen de politieke verhoudingen van de Tweede Kamer meer zaken spelen dan de controle op individuele raadsbesluiten is de kans zeer gering dat de Kamer dit kernwapen echt in zal zetten. Kortom, democratische controle via het veto zal veelal illusoir blijken. Daarom is D66 voorstander van echte democratische controle middels het Europees Parlement.

Alle veto's moeten worden afgeschaft, en het Europees Parlement moet op alle terreinen medewetgever worden. De mogelijkheid van een veto heeft in Europa nooit geleid tot minder of betere regelgeving (of tot lagere kosten), maar wèl tot waterige compromissen, stagnatie op belangrijke dossiers, en een onverkwikkelijke koehandel in deelbelangen, waarbij het algemeen belang van de Europese burgers naar de achtergrond verdwijnt. De Raad kan bovendien vaak de verleiding niet weerstaan om zowel de nationale parlementen als het Europees Parlement te omzeilen. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken – een groot voorstander van het veto – heeft inzake het wapenembargo tegen China aangegeven het veto niet te willen gebruiken. Kortom hij is voorstander van een instrument dat hij niet in wil zetten als hij alleen staat. Daarmee is het overbodig en ondermijnt het de democratische controle.

Ook zonder de Europese Grondwet kan de Raad al overgaan tot vergaderen in het openbaar, maar ondanks de mooie woorden over meer democratie en transparantie in Europa, zijn de nationale ministers en regeringsleiders tot nog toe buitengewoon onwillig om deze stap te nemen. D66 heeft zich zowel in Europa alsook in Nederland consequent ingezet voor het openbaar maken van raadsvergaderingen. Een eerste stap – waarvoor geen verdragswijziging nodig is – is dat ministers hun besluiten in het

openbaar moeten nemen. Maar ook de nationale ambtenaren die in 300 geheime raadscommissies die wetgeving voorbereiden moeten in het openbaar gaan vergaderen om de democratische controle te waarborgen.

Een democratische structuur voor de uitgebreide Europese Unie

Om een uitgebreide Unie met 30 landen democratisch en werkbaar te houden, kiest D66 voor een federale structuur waarbij de Commissie een Europese regering vormt, die gecontroleerd wordt door het Europees Parlement, dat van Europese lijsten gekozen wordt. De Commissie-voorzitter wordt rechtstreeks gekozen. De Raad van Ministers wordt omgevormd tot een Europese Senaat waarin landen stemmen krijgen die een betere afspiegeling vormen van de regionale verschillen (zo zou België bijvoorbeeld een Vlaamse en een Waalse stem kunnen hebben, in plaats van slechts één Belgisch geluid). Er komen Europese kieslijsten voor Europese partijen.

De nationale en decentrale politiek moet mede vorm geven aan Europa, mede-eigenaar worden van het project. Noodremprocedures en dubbelmandaten zijn schijnoplossingen, die de illusie wekken dat "Brussel" in de greep wordt gehouden. Dat is een negatieve aanpak. Wat er ècht nodig is, is het besef dat we alléén greep hebben op de ontwikkelingen als we achter het stuur zitten, niet als we alleen op de rem staan. Er moet veel meer worden geïnvesteerd in de ondersteuning van Tweede Kamerleden en bestuurders in gemeente en provincie, zodat ze de Europese dimensie volwaardig kunnen invullen in hun dagelijks werk. De Eerste Kamer heeft in de afgelopen paar jaar al veel goede stappen gezet om haar leden beter in staat te stellen een rol te spelen in zaken met een Europese invalshoek. In de Tweede Kamer wordt nu een inhaalslag gemaakt (*zie kader*).

Ook op nationaal niveau kan nog veel verbeterd worden. Ten eerste in de fase waarin Europese regels worden gemaakt. We zitten er zelf bij, en moeten dus in dat stadium zorgen dat het eindresultaat zo goed mogelijk aansluit bij de Nederlandse situatie. Vervolgens wordt Europese regelgeving door de nationale en decentrale overheden ingevuld. Er moet dan ook op die niveaus beter worden toegezien dat de implementatie niet onnodig ingewikkeld en bureaucratisch wordt. De rol van nationale politici en ambtenaren, en bij gemeenten en provincies is cruciaal, en er moet dan ook veel meer worden geïnvesteerd in kennis en betrokkenheid bij Europese zaken. Nederland moet ook minder terughoudend worden in het "lobbyen". Dat woord heeft vaak een negatieve bijklank, maar het betekent gewoon goede informatievoorziening, effectieve beleidsbeïnvloeding en goede terugkoppeling naar het thuisfront, dus meer invloed.

Hand in eigen boezem

Volksvertegenwoordigers kunnen veel meer doen om de brug te slaan tussen Europa en Nederland:

- jargon vermijden en concrete voorbeelden gebruiken om het belang van Europese Zaken te illustreren
- Europa niet de schuld geven, maar juist waardering voor zaken die goed gaan

In de Tweede kamer:

- eerder in actie komen op Europese dossiers en zaken consequent volgen bijvoorbeeld door het instellen van rapporteurs
- meer personeel aanstellen ter ondersteuning, zodat Europa niet sneuvelt door andere prioriteiten.
- Beter gebruik maken van de controle mogelijkheden die er zijn, waar nodig in samenwerking met andere parlementen
- Eurocommissarissen uitnodigen voor belangrijke debatten, zoals het Europees Werkprogramma.

In het Europees Parlement:

- blijven werken aan het afschaffen van Straatsburg als vergaderplaats, omdat dit een van de zaken is die bij veel Nederlanders beeldbepalend werkt. D66 is al jaren tegen Straatburg.
- Zichtbaarder zijn in het Nederlandse debat en de Nederlandse media.